

Wstęp od redaktorów naukowych

14 listopada 1990 r. o godz. 12.00 w budynku ówczesnego Urzędu Rady Ministrów w Warszawie, ministrowie spraw zagranicznych Polski (Krzysztof Skubiszewski) i zjednoczonych Niemiec (Hans-Dietrich Genscher) podpisali Traktat o „potwierdzeniu istniejącej granicy” między Polską a zjednoczonymi Niemcami. Wszedł on w życie 16 stycznia 1992 r. w dniu wymiany dokumentów ratyfikacyjnych.

Traktat miał przełomowe znaczenie w relacjach między Polską i Niemcami po II wojnie światowej i nie bez przyczyny określany jest jako „akt historyczny” nie tylko w skali stosunków polsko-niemieckich, ale również europejskich. Położył on bowiem kres poważnemu problemowi między Polską a Niemcami w okresie powojennym, powodowanemu kwestionowaniem przez RFN ostatecznego charakteru granicy na Odrze i Nysie Łużyckiej w świetle prawa międzynarodowego. Stanowisko RFN wywołało jeden z najważniejszych konfliktów, które były pochodną końca wojny w 1945 roku i późniejszego podziału politycznego Wschód-Zachód. Różne interpretacje Umowy poczdamskiej sformułowane przez Warszawę i Bonn długo nie pozwalały na jego rozwiązanie. Do tego dochodziły inne zaszłości wynikające z II wojny i jej skutków.

Polska w wyniku wojny straciła połowę przedwojennego terytorium i prawie 6 mln obywateli, zadano jej ogromne straty materialne. Rzesze ludności polskiej zostały przesiedlone po zmianie granicy po 1945 roku ze Wschodu na Zachód. Niemcy zmuszono do rezygnacji z terenów wschodnich na rzecz Polski i ZSRR i postanowiono o wysiedleniu stamtąd dotychczasowych mieszkańców. Ustalenie przebiegu granicy na Odrze i Nysie Łużyckiej było przez jednych odbierane jako „sprawiedliwość dziejowa”, przez drugich jako „niezabliźniona rana”. Zmiana nastąpiła dopiero na przełomie lat 60. i 70. XX w., dzięki czemu możliwe stało się podpisanie 7 grudnia 1970 r. Układu o podstawach normalizacji stosunków między PRL a RFN.

Przemiany demokratyczne w Polsce w 1989 roku i zburzenie muru berlińskiego oraz perspektywa zjednoczenia Niemiec ponownie postawiły sprawę statusu prawnego granicy na porządku dziennym. Z perspektywy 30 lat można stwierdzić, że Konferencja „2 + 4”, zawarty w jej wyniku Traktat „2 + 4” oraz bilateralny Traktat o potwierdzeniu granicy polsko-niemieckiej miały fundamentalne znaczenie dla nowej „architektury politycznej” Europy, a dla Polski znaczenie egzystencjalne. Dzięki wiarygodności i konsekwencji Premiera Tadeusza Mazowieckiego interesy Polski zostały zrozumiane i uwzględnione, a Minister Krzysztof Skubiszewski, dzięki fachowości, wielkiej kulturze osobistej, znajomości języków obcych i uprzednim kontaktom brał udział w dyskusjach nad najważniejszymi sprawami kontynentu europejskiego na równi z najbardziej znaczącymi ministrami spraw zagranicznych świata – Stanów Zjednoczonych, Zjednoczonego Królestwa, Francji, ZSRR i RFN. O interesy Polski dobrze wówczas zadbano.

W trzydziątą rocznicę podpisania Traktatu o potwierdzeniu granicy polsko-niemieckiej, 14 listopada 2020 r., Centrum Studiów Niemieckich i Europejskich im. Willy’ego Brandta Uniwersytetu Wrocławskiego wraz z Katedrą Prawa Międzynarodowego i Prawa UE Kolegium Prawa Akademii Leona Koźmińskiego zorganizowały konferencję, której zadaniem było przypomnienie ówczesnych wydarzeń, przebiegu negocjacji oraz ich uwarunkowań politycznych. W konferencji wzięli udział świadkowie i uczestnicy wydarzeń: szef polskiego zespołu negocjacyjnego, prof. Jerzy Sułek oraz członkowie tego zespołu prof. prof. Jan Barcz oraz Jerzy Kranz.

W tym miejscu chcemy podziękować wszystkim uczestnikom i dyskutantom naszej konferencji, którzy w warunkach ograniczeń czasu pandemii wzięli w niej udział za pośrednictwem narzędzi cyfrowych. Fundacji im. Krzysztofa Skubiszewskiego dziękujemy za sfinansowanie wydania niniejszej książki.

Jan Barcz i Krzysztof Ruchniewicz

Warszawa – Wrocław, w listopadzie 2020